

12. Prágai Quadriennálé, 2011. június

Az innovatív magyar scenográfia bemutatása a Nemzeti, a Színházépítészet és technológiák szekcióban és az Oktatási szekcióban

Koncepcióvázlat, 2009. december 14.

Koncepció:

Árvai György scenográfus, időkutató

B. Nagy Anikó művészettörténész, kurátor

Csanádi Judit scenográfus

Horgas Péter scenográfus

| |
|---------------------------------|
| Vargha Mihály építész, kritikus |
|---------------------------------|

Múlt és jövő között

Mottó:

Komédiás (néznyi való) játék

A játék-néző helyben 1 amely megruháztatik (ékeséttetik) szőnyegekkel 2 és előlfüggesztő kárpitokkal (superlátokkal, sergelepelekkel) 3 befödöztetik (vonyattatik), tartatnak örömjátékok és szomorújátékok, melyekben emlékezetre méltó dolgok hozattatnak (alléttatnak) elő, valamint itten a historia a tékozló fiúrul 4 és annak atyjárul 5, akitül ismét befogattatik, midőn haza visszatért. A jádzó személyek jádzanak, más ruhába felöltöztetvén; a bolond 6 tréfát űz. A nézők közzül a legfőjebbek ülnek a főhelen 7, a köznép áll a közönséges helen 8, és tapsol kezeivel, hogyha valami néki tetszik.

(Johannes Amos Comenius: A látható világ / Orbis Sensualium Pictus, 1653)



A képzőművészet és az intermediális műformák irányából ért határátlépések következtében korszakunkban a színház egyre inkább az intermediális találkozások színtere. Hipermédium és minden művészet otthona. Tér, ahol a színház, az opera, a tánc művészi formái találkoznak és egybehangolódnak a képzőművészeti határterületekkel (fotó-kinetikus és elektronikus művészetek, installációs-, environment és akcióművészet), a mozgóképpel és a valamennyit behálózó mediális technikákkal. A színházi realitás akadálytalan keveredése az aktuális valóval, a korszerű formaközvetítő eszköztár és a műbe emelt interakció a nézőt újfajta terekben, új módon szólítja meg.

E végtelen szövevényben a beláthatatlanul megsokszorozódó jelek a hipermedialitásban élő, saját valóságukat is ebben kereső nézők valóságának reflexiói. A ma színháza heterogén tereket szervez,

amelyekben a megjelenítés miközben megőrzi a hagyományos színház lényegi élményét adó egyidejűséget nem a világra nyit ablakot, hanem maga is ablakokkal megbontott felület, amely más mediális megjelenítésekre nyílik.

Umberto Eco¹ performatív szituációnak nevezi e sokféle önálló műforma teátrális művé komponálását, amely az ellentmondásos, széttartó energiákkal teli, egymást át- meg átszövő hatásmechanizmusokat mindenekelőtt színházi jelek strukturált együttesébe rendezi. A médiumok ereje ebből, az autonómiájuk rovására formálódó, ám egymásból is építkező konstrukcióból fakad.

A 12. Prágai Quadriennálé koncepcionális irányának és alkotói lelkiismeretünknek egyaránt megfelelni igyekeztünk a címben is megidézett Hannah Arendt² „az idő szíve mélyén fekvő nem-idő-tér” fogalmát helyezzük pályamunkánk középpontjába. A „nem-idő-tér” a filozófus szerint keskeny szellemi ösvény, a mindenkori kritikai szemlélet alapja, amely az emlékezés és a megsejtés láncolatában más nézőpontokat kínál azzal a kultúrával szemben, amelybe beleszülettünk.

Terveink szerint a prágai magyar megjelenés mindhárom szekcióban azonos látványelemekre épül és az egyes helyszíneken előhívja a másik kettő képét.

Noha a magyar kiállítások a Veletržní Palota más-más szegleteiben lesznek, a szekciók szellemi összetartozása vizuálisan kifejeződik.

¹ Eco, Umberto: Semiotics of Theatrical Performance, in: The Drama Review, 73, 107-117 pp.

² Arendt, Hannah: Múlt és jövő között, 1995, Osiris Kiadó

A közös arculatban összeérő három installáció vetített tartalommal feltölthető felületeket ad, amelyeken a kortárs magyar előadó-művészet tér- és eszközhasználati határokat átlépő látványtextúráit mutatjuk be.

Az installáció jóvoltából a viszonylag kicsi terekbe is sok munka két és háromdimenziós terv, mozgókép kerülhet, ezáltal a magyar látványalkotó művészet nagy merítésben, széleskörűen jelenhet meg. Az installáció feltölthető

felületeibe szánt produkciókat a jelen pályázat alkotói közössége választja az elmúlt három év és az eljövendő másfél év előadásai közül, de a tartalmakat az adott előadó-művészeti műhely hozza létre.

A vetített tartalommal feltöltött installációs térelemekben *mise en abyme* szekvenciák jönnek létre, amennyiben a vetített anyag maga is vetített és befelé tükrözött mezők sorozata. A tükröződő látvány „szétszaladásának” és újbóli összerendeződésének pulzáló ritmusát a nézői lépések koreográfiája ütemezi, s így az installáció a nézői mozgások bizonyos mértékű összehangolását sugalmazza.

Mindhárom szekciót akadálymentesítő eszközökkel rendezzük be.

Nemzeti Szekció:

E szekcióba olyan termőművészeti alkotásokat válogatunk, amelyekben a „talált helyszínek” téradaptációs feladványaiban és az öröklött előadó-művészeti terek kreatív „bejátszásában” kimunkált új scenográfiai eszköztár szembeötlő. Az előadások gyakran a legkülönbözőbb közösségi tereken, a performance, a képzőművészet, a video-installáció és a *street art* eszközeivel

zajlanak (Krétakör, Stúdió „K” Színház, Artus Kortárs Művészeti Stúdió, Üres Tér Társulat).

A hagyományos kőszínházak előadásait az alternatív térhasználat, a néző és a látvány szokványostól eltérő elrendezésének függvényében ítéljük meg. A kőszínházakban a rögzített színpad nézőtér viszonylatok nem könnyítik meg a terek átrendezését. Néhány színházépület falai között a nézők és a színpad közötti kapcsolatot újrafogalmazása kapcsán mégis jelentős eredmények születtek.

A szekcióba olyan kortárs jelmeztervezőket hívunk, akik a historikus jelmeztervezői gyakorlattól és a karakterábrázolás ismert eszköztáráról elszakadva a képzőművészet irányába mutató, az új ténybeli törekvésekbe illeszkedő alkotásokat készítenek. Ebben a körben Szűcs Edit önálló történeteket konstruáló, szoborba hajló testruhákra, Nagy Fruzsina villamos-, kastély- és autóbusz ruhákra, Benedek Mari viseleten inneni és túli jelmezeire, Berzsenyi Krisztina ruha-abszurdjaira számítunk.

Tervezzük néhány napközben is nyitott, többféle kreatív közösséget, alkotói csoportot befogadó a közösséggel, a városi terekkel szoros kontaktusban működő multifunkcionális művészeti helyszín bemutatását. Ezek jellegzetes térkezelése, látványvilága gyakran mintaadó az intézményes előadó-művészeti szféra számára is. A főként elhagyott ipari vagy lakóépületekben megtelepedett intézmények a művészeti ágak találkozási pontjai, ahol az előadás igényei szerint alkalmanként változtatható téralakzatok köztes médiumok és terek bőséges választékát teremtik meg. Az ilyen helyek térszövegeiben a látványalkotók szociális értékválasztásai is világosan megmutatkoznak (Tűzraktér, Trafó, Fonó).

A feltöltött tartalmak mellett a szekcióban szabadon hagyunk egy olyan sávot, ahol a kiállítás nyitva tartása idején, megadott időpontokban, egy ugyanabban a térkonstrukcióban modellezett, *real time* produkció itthonról interneten bejelentkezhet. A látogatóknak szóló – nem konzerv – közvetítés összenyitja a prágai scenográfiai teret a budapestivel.

A szekció egyik moduljában megsiratjuk az elveszett tereket. Azokat a művészeti helyszíneket, amelyek az utóbbi években sajnálatos módon „kijátszódtak” a kultúrából. A példásan akadálymentesített, Braille-térképpel, vakvezető sávval, a szellemi fogyatékkal élők számára megfelelő táblákkal, a színpadon elhangzó hangokat közvetlenül a hallókészülékek felé továbbító indukciós hurokkal felszerelt Akku kulturális és esélyegyenlőségi központot és az oktalanul lerombolt Multiplexet, amelyek a művészeti problematikán túl alapvető demokratikus eszményeket testesíttek meg.

A térben elhelyezett kamera látószögébe álló látogató egy következő modulban önmagát találja valamelyik híres európai színház színpadára vetítve (pl.: Teatro Olimpico, Vicenza; Teatro alla Scala, Milano; Comédie-Française, Párizs). A néző inverz pozícióba helyezésének gesztusával a „dobozszínház” nagyra becsült, de megújulásra váró tradíciójára utalunk.

A kiállítótérben elhelyezünk egy számítógép terminált, ahonnan ez az animáció amelyen maga a néző a protagonista elektronikus „szuvenírként” továbbküldhető.

Színházépítészet és technológiák szekció:

Az építészeti szekció hívószavait tekintetbe véve („Élő Tér – Akcióban lévő Színházépítészet” / Live Space – Theatre Architecture in Action), a kiállítás elsősorban a 2010-ben lezajló Pécs Európa

Kulturális Fővárosa eseménysorozat eredményeiből válogat. Kimondottan „megépített” terekre gondolva az ekkorra biztosan elkészülő Zsolnay-negyedre, annak többcélú színháztermére számítunk, de nyilvánvaló, hogy számos színházi esemény helyszíne beleillik majd a vázolt koncepcióba – nem is csupán építészeti, hanem scenográfiai szempontból is. Ez persze nem jelenti azt, hogy Pécs kizárólagos szerepet kapna, a megépült Zsolnay-negyed mellett elsősorban pályázati anyagokból (például a szombathelyi Weöres Sándor Színház két pályázatából) tervezünk válogatást.

Oktatási szekció:

A térben, a másik két szekció teréhez hasonlóan, vetített felületeket adó fekete kockát helyezünk el, amelynek talaja sekély vízmedence. A kocka belsejében az oldalfalakat és a tetőfelületet fekete tüll borítja. A rácsos-tartó mennyezetről függő, felülről vetítő négy plexi tározót a felsőoktatásban tanuló, előadó-művészeti látványtervekkel jelentkező pályázók munkáival töltjük föl.

Elsősorban a Magyar Képzőművészeti Egyetemen és a Kaposvári Egyetem Művészeti Karán látványtervezést tanuló növendékek, valamint a Budapesti Műszaki Egyetem és a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem építész hallgatóinak „határátlépő”, a megjelenítés módjait kitérítő munkáit várjuk. Ezekben a műhelyekben készült már néhány „faltörő” alkotás, minden bizonnyal továbbiak is lesznek.

Az előadói és nézői pozíciók változásainak lendületes felvetését, a „talált helyszínek” vakmerő bejátszását, a jelmezek új összefüggésbe helyezését – végső soron az

intermedialitás scenográfiai megjelenítését várjuk a jelentkezőktől.

Az installáció kötetmei a pályamunkák álló- és mozgóképes feldolgozását igénylik. A feldolgozásnak tényleges koncepcióalakító ereje van, a képi formálás a tartalommal azonos értéket hordoz. A többféle érvényes nézőpontot kínáló, az alaprajzi gondolkodást is integráló rendszer a scenográfussal egyenrangú, kreatív filmes vagy animációs munkatársat kíván.

Így a Színház- és Filmművészeti Egyetem Film- és Televízió Főtan szakán, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Vizuális Kommunikáció Tanszékén és a Magyar Képzőművészeti Egyetem Intermédia Tanszékén tanuló diákok társalkotóként vehetnek részt a pályázó scenográfusok munkáiban. A felsorolt oktatási intézmények szakembereinek e tekintetben közvetlen együttműködést proponálunk és a PQ szellemi programjába illeszkedő feladatok kitűzését, intézményközi alkotócsoportok alakítását kezdeményezzük. A résztvevő egyetemeken a hallgatók felkészítése már a tavaszi szemeszterben elkezdődhet, a megfelelő iskolai feladatok pedig a 2010-es őszi szemeszterben kiírhatók.

Virtuális tervekről lévén szó, merész elgondolásokra, akár szemtelen fordulatokra is számítunk. Feltételezzük, hogy a művészhallgatók szoros alkotói kapcsolatban állnak pályatársaikkal és a fiatal művészek társulásaival. Ismerik a nemzetközi kortárs művészeti szcénában jelentkező „határátlépő” törekvéseket, média és művészet keresztezési pontjait. Jártasak a mediális technikák adta lehetőségekben és követik azok formanyelvi

konzekvenciáit. Úgy véljük, az új néven meghirdetett Quadriennálé friss szellemi programja éppen nekik kedvez.

A nemzeti szekcióba válogatott alkotásokkal szemben a hallgatói tervek – noha konkrét előadó-művészeti produkció kapcsán készülnek – többnyire fiktív, valóságos előadókat és befogadókat nélkülöző munkák. A pályázók számára alkotótársakat és közönséget nyújtó kiállítás a képzeleti művekből ilyenformán megvalósuló, „színre vitt” tárgyakat alkot.

A praxisban fogant és a virtuális tervek azonos installációban is kifejezett dialógusa az oktatási szekciót szorosan összekapcsolja a Színházépítészet és technológiák szekcióval valamint a Nemzeti szekcióval.

A beérkezett művek közül a kurátor és az alkotói csapat konszenzussal választja ki a Quadriennálén bemutatandó diák-alkotásokat.

Pályázatunkat, részvételi felhívásunkat, továbbá a szekcióban való megjelenés technikai paramétereit szakmai fórumokon és a világhálón nyilvánosságra hozzuk.